Kansrijke Start Fryslân

2022 en verder

Stand van Zaken en Toekomstscenario's

Thea Westerink

Aanjager Kansrijke Start

Oktober 2022

Inhoudsopgave

1. Achtergrond 3

2. Randvoorwaarden voor een succesvol vervolg Kansrijke Start Fryslân3

3. Huidige stand van zaken Kansrijke Start Fryslân 4

4. Kansrijke Start en Friese Preventie Aanpak 5

5. Scenarioschets, lokale coalities Kansrijke Start vervolg Provinciaal 6

- Bijlage 1: Symposium Kansrijke Start Fryslân 9

1. Achtergrond

Tijdens de eerste 1000 dagen van een kind wordt een belangrijke basis gelegd voor de gezondheid. Dit was in 2019 reden voor de Bestuurscommissie om met het 'Actieprogramma Kansrijke Start - Een Friese coalitie' werk te maken van deze eerste 1000 dagen, zodat ieder kind in Fryslân een kansrijke start krijgt. Parallel aan dit actieplan werden in de gemeenten lokale coalities Kansrijke Start gevormd onder aanvoering van lokale coalitieleiders.

Eind 2021 liep het toenmalige actieprogramma officieel af. Uit de evaluatie van het programma kwam naar voren dat een vervolg wenselijk is, zodat de opgebouwde samenwerking verder verstevigd kan worden. In de Bestuurscommissie van 10 februari jl. is daarom besloten een vervolg te geven aan de Friese aanpak Kansrijke Start voor twee jaar. Met de opdracht dat er een meerjarenprogramma Kansrijke Start Fryslân wordt ontwikkeld, waarbij het programma wordt verbonden met en geborgd binnen de Friese Preventieaanpak (FPA).

Want, zoals Staatssecretaris Maarten van Ooijen in juni 2022 aangaf, in een brief aan de Tweede Kamer, "is het belangrijk om Kansrijke start als startpunt te verbinden aan andere relevante beleidsthema's zoals preventie, kansengelijkheid en armoede. Iedereen kan een bijdrage leveren aan het creëren van een maatschappij waarin elk kind de kans krijgt zich optimaal te ontwikkelen, vanaf het prilste begin. De meeste gezondheidswinst en gelijke kansen zijn te bereiken door een goede start".

2. Randvoorwaarden voor een succesvol vervolg Kansrijke Start Fryslân

Via het nieuwe regeerakkoord zijn er structureel middelen (€23 miljoen per jaar vanaf 2023) beschikbaar gekomen voor Kansrijke Start. In 2022 ontvangen alle Friese gemeenten nog via de decembercirculaire aanvullende middelen om interventies rondom Kansrijke Start in te zetten.

In het Integraal Zorgakkoord: 'Samen werken aan gezonde zorg', wordt in onderdeel G 'Gezond leven en preventie' Kansrijke Start genoemd. Op dit moment wordt de laatste hand gelegd aan het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA). Hierin maken VWS en gemeenten afspraken over gezondheidsdoelen en de benodigde inzet hiervoor. In het concept GALA wordt gesproken over een beoogd resultaat dat er in elke gemeente een Kansrijke Start aanpak is en dat er wordt toegewerkt naar een regionale aanpak.

"Daarnaast richten zorgverzekeraars en gemeenten met ingang van 1 januari 2024 in ieder geval de volgende ketenaanpakken in: Kansrijke Start, valpreventie bij ouderen, aanpak overgewicht en obesitas bij kinderen, de gecombineerde leefstijlinterventie bij overgewicht van volwassenen en welzijn op recept. Hierover worden uiterlijk 15 december 2022 in een addendum bij zowel het IZA als het GALA nadere bestuurlijke afspraken gemaakt" (IZA 2022).

Voor de afspraken die opgenomen zijn in het GALA is er voor gekozen om de financiering van verschillende (bestaande en nieuwe) programma's en aanpakken waarover afspraken zijn gemaakt, te bundelen in één specifieke uitkering preventie (SPUK). Vanaf 2023 zullen de middelen voor de lokale coalities en de middelen voor interventies en regionale samenwerking van Kansrijke Start verlopen via de SPUK. Op dit moment is het nog onduidelijk hoe die financiering er concreet uit gaat zien. De gemeenten worden op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen door de GGD-beleidsadviseur.

De nieuwe aanjager Kansrijke Start Fryslân is afgelopen zomer gestart. Dit gegeven, samen met de onduidelijkheid over de concrete lokale financiering vanaf 2023, maakt dat er op dit moment nog geen concreet meerjarenplan voor u ligt. Wel geeft het de huidige stand van zaken weer en worden mogelijke toekomstscenario's geschetst. Ook leest u over de ideeën die er zijn over de verbinding met de Friese Preventieaanpak.

De provinciale aanjager, Thea Westerink, is aangesteld voor twee jaar (tot juli 2024). Dit geeft nog voldoende ruimte om, als er meer duidelijkheid over de structurele financiering vanuit het Rijk is, de plannen concreter te maken en draagvlak te creëren voor de uitvoering van het programma.
Met dit document willen wij u alvast meenemen in de richting die wij op willen gaan (basisscenario) en de verschillende, mogelijke toekomstscenario's. Zoals gezegd, onder voorbehoud van de invulling van de concrete financiële middelen vanaf 2023.

3. Huidige stand van zaken Kansrijke Start Fryslân

Alle Friese gemeenten doen mee met Kansrijke Start Fryslân. Zij krijgen hiervoor gelden vanuit de rijksoverheid (t/m 2022; vanaf 2023 vanuit SPUK gelden) en ondersteuning van Pharos. Er is sinds juli 2022 weer een provinciale aanjager, Thea Westerink. De laatste Friese gemeenten zijn nog maar recentelijk aangesloten waardoor er grote verschillen zijn tussen de lokale coalities onderling wat betreft vorm en intensiteit van de werkzaamheden van de coalities.

De afgelopen twee jaar is er een mooie start gemaakt met een provinciale coalitie Kansrijke Start (lerend netwerk). Deze groep bestaat uit provinciale stakeholders en vergaderde tot begin dit jaar gemiddeld drie keer per jaar. In de coalitie zit vertegenwoordiging vanuit de Friese Gemeenten, ROS Friesland, Consortium geboortezorg Noord-Nederland, Sociaal Domein Fryslân, POP Poli's, kraamzorg, GGD Fryslân en de programmaleider van Nu Niet Zwanger.

Kansrijke Start bestaat uit 3 pijlers: voor de zwangerschap, tijdens de zwangerschap en na de zwangerschap.

Vanuit het provinciale lerend netwerk zijn op basis van de drie pijlers zes thematafels gevormd. Het programma Nu Niet Zwanger was ook een thematafel, maar omdat dit programma in de borgingsfase zit is dit geen losse tafel meer.

De pijler <u>voor de zwangerschap</u> gaat over het programma Nu Niet Zwanger. Wij hebben nauw contact met het programmateam om de samenwerking op te zoeken. Hoe dat vorm krijgt moet nog verder uitgewerkt worden.

De zes thematafels zijn:

<u>Tijdens de zwangerschap</u>

- Monitoring ketensamenwerking rondom zwangere in een kwetsbare situatie (zorgpad)
- Verbeteren perinatale gezondheid van asielzoekers

<u>Tijdens en na de zwangerschap</u>

- Faciliteren van deskundigheidsbevordering (scholing)
- Kansen vergroten voor een optimale start van kinderen met ouders met een LVB
- Kansen vergroten voor een optimale start bij ouders met (geschiedenis of risico's op) psychische of psychiatrische problemen

<u>Na de zwangerschap</u>

- Beschikbaarheid van voldoende kraamzorg voor gezinnen in een kwetsbare situatie

Er zijn twee onderzoeken gedaan door stagiaires, een onderzoek over monitoring en evaluatie van het zorgpad kwetsbare zwangere en een onderzoek over de betaalbaarheid van de kraamzorg. Beide

onderzoeken zijn dit voorjaar afgerond. De adviesrapporten geven veel richting voor vervolg van de twee thema's. Bij de andere tafels is weinig activiteit geweest.

Op dit moment is de conclusie dat er nog grote verschillen zitten in de uitvoering van Kansrijke Start. Het maakt dus nu nog uit waar je in Friesland geboren wordt. Om dit te veranderen is de komende jaren nog veel werk te doen. Hieronder kunt u lezen hoe wij dit willen doen door het faciliteren van de lokale coalities en het verder vorm geven en integreren met De Friese Preventie Aanpak door de provinciale coalitie Kansrijke Start.

4. Kansrijke Start en Friese Preventie Aanpak

Zoals in de kamerbrief over vervolgaanpak Kansrijke Start 2022-2025 staat "Centraal in de aanpak staat daarom de hulpbehoefte van (aanstaande) ouders in een kwetsbare situatie. Ouders moeten zich optimaal ondersteund voelen tijdens de eerste 1000 dagen, doordat aan hen vanuit hun hulpbehoefte tijdig de juiste zorg, ondersteuning en interventies wordt aangeboden. Soms betekent dat intensieve hulp, maar ook een klein steuntje in de rug tijdens de eerste 1000 dagen kan al een wereld van verschil maken."

Omdat de drie pijlers waar Kansrijke Start uit bestaat allemaal gericht zijn op de ouders, is het voorstel om het lerend netwerk Kansrijke Start onder te brengen in de coalitie 'Ouderschap' van de Friese Preventie Aanpak. Vanuit Kansrijke Start willen wij bouwen aan concrete handreikingen vanuit de verschillende thematafels. Dit sluit mooi aan op wat een coalitie doet: bezig zijn met 'Weten wat werkt, Delen wat werkt en vooral Doen wat werkt'.

Kansrijke start richt zich nu op de leeftijd -9 maanden tot 2 jaar (eerste duizend dagen). Door het onderbrengen van Kansrijke Start bij de coalitie ouderschap is er de mogelijkheid om deze leeftijd op te hogen naar 6/7 jaar. Dit valt dan deels onder 'lyts' en deels onder 'jong'.

Dit uitbreiden van de leeftijd zal gefaseerd gebeuren. Het is eerst van belang dat we de samenwerking tussen provinciaal en lokaal goed borgen en dat kunnen doen vanuit de thema's van Kansrijke Start met de paraplu van de coalitie ouderschap (en dus FPA) erboven.

De communicatie zal vanaf nu gebeuren vanuit de paraplu van de Friese Preventie Aanpak. Er is een online community voor de coalitie ouderschap en daar komen alle relevante documenten t.a.v. Kansrijke Start te staan. We gaan alle relevante stakeholders uitnodigen om lid te worden van dit platform zodat er interactief kennis gedeeld kan worden met elkaar.

Zoals gezegd focussen we ons eerst op de eerste duizend dagen van een kind. Vanaf 2023 zal dit worden uitgebreid naar het 6^{e} /7^{e} levensjaar.

Voor het opstarten van de coalitie is het fijn dat de trekkersrol en de aanjager Kansrijke Start dezelfde persoon is, als de coalitie eenmaal goed opgestart is, heb je uiteindelijk geen trekker meer nodig maar wellicht wel een voorzitter. De coalitie heeft een kerngroep van stakeholders rondom het thema ouderschap. De voorzitter hoeft dan niet logischerwijs de aanjager Kansrijke Start te zijn maar zou ook een andere persoon uit de kerngroep kunnen zijn.

5. Scenarioschets, Lokale coalities Kansrijke Start vervolg Provinciaal

De staatssecretaris sprak in juni van dit jaar de volgende ambitie uit: “dat er in elke gemeente structureel een lokale Kansrijke Start-aanpak komt (inclusief de inzet van interventies), zodat (aanstaande) ouders tijdig de juiste zorg en ondersteuning ontvangen, aansluitend op hun hulpbehoefte. Deze ambitie volgt uit het coalitieakkoord waarin is opgenomen dat het kabinet inzet op een gezonde generatie 2040 en dat er in iedere gemeente Kansrijke Start komt.” (actieprogramma kansrijke start 2022-2025). Dit is ook overgenomen in GALA.

Kansrijke Start is nu in elke Friese gemeente. Maar zoals hierboven aangegeven, zitten er grote verschillen in de vorming van lokale coalitie Kansrijke Start per gemeente. Een structurele gemeentelijke aanpak is er dan ook nog niet.

Na gesprekken met verschillende stakeholders hebben we kunnen concluderen dat de uitwisseling tussen de provinciale coalitie en de lokale coalities beter kan.

Het basisscenario

Onder het basisscenario verstaan we datgene wat wij de komende twee jaar met de afgesproken middelen gaan doen om te komen tot provinciale resultaten Kansrijke Start.

Naast het basisscenario schetsen wij ook toekomstige scenario’s. Deze kunnen positieve of negatieve consequenties hebben op de resultaten van Kansrijk Start in Fryslân en vragen op dat moment een aanpassing en/ of uitbreiding van de basis.

Wij gaan aan de slag met de (knel)punten die in meerdere gemeenten spelen. Dit pakken wij aan op provinciaal niveau door het aanreiken van bouwstenen waar alle gemeenten mee aan de slag kunnen. Hierbij ligt de focus op kennis delen en verbindingen leggen.

We willen meer op provinciaal niveau gaan samenwerken en de krachten bundelen. Dus niet voor elke gemeente andere werkwijzen maar daar waar het kan dezelfde werkwijzen. Zodat we het spreekwoordelijke wiel niet telkens opnieuw hoeven uit te vinden.

Dit gaan wij op de volgende manier doen:

We faciliteren dat de lokale coalitieleiders elkaar kunnen ontmoeten en leren kennen. Daarnaast zal er met elkaar op inhoud gesproken worden.
Dit zal in eerste instantie zijn t.a.v. het Prenatale Huisbezoek in relatie tot de (al gemaakte of nog te maken) lokale afspraken rondom de signalering van kwetsbare zwangere.

Er zal op verschillende momenten in het jaar gekeken worden waar de behoeften liggen t.a.v. kennisuitwisseling (wellicht soms ingegeven door landelijke thema’s).

Door regelmatig contact via provinciale bijeenkomsten komt er ook meer samenwerking onderling tot stand en hoort de provinciale aanjager waar de wensen en behoeften liggen zodat die ook snel opgepakt kunnen worden.

Pharos, het landelijk expertisecentrum gezondheidsverschillen, voert het stimuleringsprogramma lokale coalities Kansrijke Start uit. Zij ondersteunen gemeenten bij het opzetten en verder invullen van een lokale coalitie. Zij hebben kennis over effectieve aanpakken en voorbeelden uit andere regio’s.

De contacten met lokale coalities zullen in Friesland ook veelal in samenspraak met Pharos gedaan worden. Zo kunnen we naast kennisdelen onderling ook kennis uit andere regio's buiten Friesland meenemen

Vervolg provinciaal lerend netwerk Kansrijke Start

Hoe we verder gaan met het provinciale netwerk staat niet vast maar hangt af van de behoeften van de lokale coalities en de landelijke ontwikkelingen wat wij sowieso de komende tijd gaan doen staat hieronder beschreven.

Uitbreiding provinciaal netwerk

We zijn bezig om het provinciaal lerend netwerk uit te breiden met enkele stakeholders. Er is gevraagd aan de Friese VSV's of zij ook vertegenwoordigd willen zijn in dit netwerk. Daarnaast sluit er nu iemand vanuit het programmateam van de Friese preventie Aanpak aan om de koppeling met de coalitie ouderschap te maken.

Thema's concreet maken

Om te kijken of wij nog met de juiste thema's bezig zijn, is er op het laatste provinciale overleg besloten dat alle thematafels met een concreet plan komen. In dit voorstel staat omschreven wat de aanleiding (probleem) is, wat het doel is en wat de tafel gaat opleveren. In december worden deze voorstellen besproken en zal er gekeken worden of en hoe wij met deze tafels verdergaan in 2023. Hierbij zal ook nadrukkelijk de input vanuit de lokale coalities meegenomen worden. Zodat alles wat opgeleverd wordt op provinciaal niveau faciliterend is voor de lokale coalities Kansrijke Start.

De input vanuit de lokale coalities en de expertise van de leden van het provinciale netwerk geven gezamenlijk richting over de thema's die gekozen gaan worden. Dit kan ook betekenen dat er thema's af gaan of thema's bijkomen.

Kennis delen en communicatie

Kansrijke Start loopt al sinds 2019 in Friesland, er zijn al mooie resultaten behaald en dit voorjaar twee mooie onderzoeken opgeleverd. Deze kennis rondom Kansrijke Start moet meer en beter gecommuniceerd worden. We gaan een communicatieplan opstellen waarin hier goed naar wordt gekeken, hoe dit te doen. Ook wordt hierin op den duur borging onder Friese Preventie Aanpak meegenomen.

Sinds deze zomer is er een online community vanuit 1sociaal domein waar alle kennis t.a.v. Kansrijke Start gedeeld gaat worden. Dit is een interactief platform waar stakeholders ook kennis kunnen delen en vragen kunnen stellen. We hebben dus al één plek waar alle documentatie komt te staan en kennis opgehaald kan worden.

Volgend jaar willen we een groot symposium organiseren om alle kennis breed te delen met de stakeholders in Friesland. Dit is in Bijlage 1 nader uitgewerkt.

Inzet GIZ-methodiek

Ouderschap is het centrale thema en signalering van kwetsbaarheid erg belangrijk. Verschillende professionals binnen de geboortezorg geven aan dat het lastig is om door te vragen op thema's zoals financiën of huiselijk geweld.

De GIZ-methodiek waar JGZ Fryslân vanaf 2023 mee gaat werken (vanuit JGZ 3.0) kan helpen de thema's bespreekbaar te maken. De GIZ-methodiek is een erkende gespreksmethode waarmee

professionals samen met (aanstaande) ouders en eventueel andere professionals de sterke kanten en ontwikkel- en zorgbehoeften in kaart brengen. Resultaten van de GIZ-methodiek laten zien dat er meer psychosociale onderwerpen besproken worden die samenhangen met de ouder en de omgeving en worden er meer zorgen over opvoeding en omgeving gesignaleerd. De GIZ helpt professionals om kind onveiligheid te signaleren. (https://www.ncj.nl/giz/onderzoek-giz/.)

We gaan uitzoeken of de GIZ-methodiek ook binnen de ketensamenwerking rondom de kwetsbare zwangere ingezet kan worden.

Inzet ervaringsdeskundigen

Wat hebben (kwetsbare) zwangere nodig in Friesland? Om goed antwoord op die vraag te kunnen geven, zullen we (meer) ervaringsdeskundigen inzetten om mee te denken over de invulling van lokaal beleid. De doelgroep gaat dus meer betrokken worden, ze zijn nu nog niet of slecht vertegenwoordigd bij de lokale en provinciale coalities.

Gebruik van Data

Om inzichtelijk te maken hoe het gaat met de lokale coalities gaan we meer gebruik maken van data. De enquêtes die meerdere keren per jaar uitgezet gaan worden onder de lokale coalities helpen hierbij en daarnaast zal er met de epidemiologen van GGD Fryslân ook gekeken worden hoe wij meer kunnen monitoren en evalueren rondom de zorg voor kwetsbare zwangere.

Wanneer de kennis meer gedeeld wordt en stakeholders elkaar fysiek en online ontmoeten zal de provinciale aanjager steeds meer naar de achtergrond kunnen en de opdracht na twee jaar vervuld kunnen zijn.

Toekomstscenario's

De kans is echter ook aanwezig dat er meer of andere vragen komen die raken aan het programma Kansrijke Start. Die scenario's zijn hieronder weergegeven:

Als er duidelijkheid is over hoe de Specifieke Uitkering Preventie (SPUK) er rondom Kansrijke Start uit gaat zien, kunnen we vanuit provinciaal kijken wat de beste advisering richting gemeenten is. Dan weten we ook hoe de invulling van Kansrijke Start er uit kan gaan zien.

De kennisdeling van Kansrijke Start gaan we vanaf nu vanuit de online community doen. Als dit goed gaat lopen en alle vragen en kennisuitwisseling via het platform gebeurt, zal er ook meer tijd nodig zijn voor beheer. De vraag is of dit de manier is waarop de lokale coalities gevoed willen worden of dat er meer fysieke uitwisseling mogelijk moet komen. Het kan ook nog zo zijn dat er behoefte komt om meer instrumenten/ materialen op te leveren. Dit vraagt ook om meer beleidsmatige investering op provinciaal niveau.

We hebben nu geconstateerd dat er een gat zit tussen de lokale coalities en de provinciale coalitie. We gaan nu ophalen waar wensen en behoeften liggen ten aanzien van Kansrijke Start. Het kan zijn dat de lokale coalities gebaat zijn bij meer lokale hulp. Dit maakt dat de gemeenten dan intensiever begeleid kunnen gaan worden.

Als na twee jaar blijkt dat er nog veel behoefte is aan een provinciale aanjager Kansrijke Start kan het wenselijk zijn om de opdracht zoals die er nu staat te verlengen.

Bijlage 1.

Symposium Kansrijke Start Fryslân

Er is de afgelopen jaren in Friesland (en Nederland) al veel kennis vergaard t.a.v. de eerste 1000 dagen van een kind. Er zijn binnen Friesland regio's waar ze al wat verder zijn in de invulling van hun lokale coalitie en er zijn regio's die nog aan het begin zijn van het vormen van een lokale coalitie. In aansluiting op 'Delen wat werkt' willen wij begin volgend jaar een Symposium organiseren in Friesland voor alle Friese stakeholders, die betrokken zijn bij Kansrijke Start. Dit gebeurt dan onder de vlag van de Friese preventie aanpak om ook zichtbaar te maken dat Kansrijke Start verder gaat onder de coalitie ouderschap.

Tijdens workshops worden professionals gevoed met de laatste informatie over o.a. de zorgpaden vroeg signalering kwetsbare zwangere en de monitoring en evaluatie hiervan. Daarnaast kunnen we vertellen over de GIZ-methodiek (gezamenlijk inschatten Zorgbehoefte) waar alle JGZ-medewerkers in Friesland mee gaan werken en die zeer geschikt is om toe te passen in de hele (geboorte) jeugdketen.

Nu niet zwanger kan hier zijn resultaten delen en interventies, die de lokale coalities kunnen inzetten, kunnen hier gepresenteerd worden. (denk hierbij aan voorzorg, stevig ouderschap, stoppen met roken, centering pregnancy/parenting, mentale gezondheid etc.)

We zorgen voor een interessant en leerzaam programma om het aantrekkelijk te maken voor iedereen die werkzaam is of verantwoordelijk is voor de geboortezorg in Friesland en de periode hier kort na.

Om de integratie met coalitie ouderschap te borgen, kan dit symposium een jaarlijks terugkerend evenement worden vanuit de FPA. Waar begin 2023 de resultaten en vervolg Kansrijke Start centraal staan zal vanaf 2024 de uitbreiding van de leeftijdsgrens zichtbaar worden, zodat de thema's steeds breder worden t.a.v. ouderschap. Zoals bijvoorbeeld:

- voorbereiding op het ouderschap/'goed' ouderschap (preventie echtscheiding)
- opvoedvaardigheden versterken
- partnerschap versterken
- Samenwerking ketenpartners rond de peuter- en kleuterleeftijd (positie JGZ binnen de keten)